

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG EGYH. FŐTANÁCSÁNAK ÉVI
RENDES GYÜLÉSE. KOLOZSVÁRT 1889. SEPT. 1. 2. 3. NAPJAIN.

A FŐT. PÜSPÖK ÚR MEGNYITÓ BESZÉDE.

Méltóságos és főt. Egyh. Főtanács! Az atyafiságos szeretet melegével üdvözlöm ujjolag, meghívásunkra egybegyült egyh. tanácsos atyámfiait. Jól esik lelkemnek, hogy ily szép számmal jelentek meg egyh. főtanácsai gyűlésünkre. Vonzó erővel birhatott erre ezuttal az a nemzetinek mondható ünnepély is, melynek városunk a Mátyás király szülőházát jelző emléktábla leleplezése alkalmából holnap elibe néz. Sokakat a kiállítás is érdekelhet. Mindazáltal szeretem hinni, hogy a kik itt megjelentek, azok épügy szívéükön hordozzák szent vallásunk és egyházunk ügyeit is s polgári és hazafiui kötelességeik mellett eleven tudatával birnak azoknak a kötelességeknek is, a melyekkel az egyház iránt tartoznak.

És méltán, mert az egyház bizonyára megérdemli mindnyájunk részéről a figyelmet és ügybuzgalmat. Sőt többet is megérdemelne, mint a mennyit az iránt tagjainak egy része általában tanusit. Mert a nélkül, hogy korunk vallástalansága és egyháziatlansága miatt épen kétségbe esnénk, azt csakugyan nem tagadhatjuk el, hogy nem csekély mértékben megfogyatkozott a szeretet az emberek fiai közt. Avagy ha egyházunk hasonló megpróbáltatásoknak és küzdelmeknek lenne kitétetve ma, mint volt évszázakon át: vajjon mi tudnánk-e annyi erőt és kitartást kifejteni, mint hitelődeink kifejtettek? Vajjon egy Zsuki, Augusztinovic, Konecz, Jobbágy és Kelemen Benő találkozik-e még egyházunkban? Mert habár a jótékonyság és áldozatkészség csatornái ma sem dugultak be teljesen, bizony azok meglehetősen megszűkültek; mire nézve legyen elég pár évvel ezelőtt felállított sz.-kereszturi új tanári székre eddig történt, valóban, feltűnően csekély mérvű adakozásokra hivatkoznunk.

Pedig ne áltassuk magunkat azzal, hogy az elődök önfeláldozó buzgóságára és áldozatkészségére nekünk már nincs is szükségünk; mert mi már túl vagyunk az őket fenyegetett veszélyeken s egyházunk jövője miatt nincs okunk aggodalomra. Hiszen az igaz, hogy állapotaink sok tekintetben javultak. Első sorban az államhatalom előtt nem vagyunk többé az üldözés tárgyai, sőt támogatásában is részesülünk. Két évtizede már, hogy egyházunk is évenként segítyeztetik az állam által s jelenleg éppen munkába van véve kolozsvári főtanodánk állami segítyeztetésének rendszeresítése is. Az erre

vonatkozó szerződési pontozat jelen főtanácsunknak bizonyára egyik legfontosabb tárgya leend. A mult évben az Erd. M. K. Egyesület is az általa nyújtott segélylyel lehetővé tette, hogy 3 népis-kolánkat megépítsük s egy pár tanítónk fentartásához is hozzájárult s ez utóbbit 10 évre biztosította is, a mit e helyen is hálás köszönettel megemlíteni, kedves kötelességemnek ismerem. És javultak végre állapotaink a saját magunk takarékosága és okos gazdálkodása által, a mit alapítványaink lelkiismeretes kezelése által folyton tanusítunk. Csakhogy mindezekkel szemben terheink is folyton növekednek. Az államsegély is kötelezettséget ró reánk, melyeket teljesítenünk kell. Ha üldöztetve nem is vagyunk, de versenyt kell futnunk, a mi csaknem oly erőt kíván, mint hajdan a védekezés. Ekklézsiáink legnagyobb része, melyek eddig annyi áldozatot hoztak a köznek, most maguk keresik a támaszt a köznél. Az eszmeért való lelkesülés még az ifjabb nemzedéknél is magán viseli a kor üzleti szellemét. Alig akad egy-kettő, a kik a prófétával ezt mondják: „Szólj Uram, mert hallja a te szolgád.“ S hogy még egyházunk hajóját csapkodó hullámok sem simultak el, elég rámutatnom a Magy. prot. irod. Társaságnak velünk szemben elkövetett s mindnyájunk előtt ismeretes eljárására.

Mindezek intve intenek és figyelmeztetnek, hogy legyünk ébren és ne dugjuk össze kezeinket. Különbben is az élet munka és tevékenység s nincs oly intézmény, mely magától fennállana és fejlődne. Valamint a multban, úgy a jelenben is tennünk és küzdenünk kell, hogy egyházunk éljen és virágozzék.

Legyen azért jelen főtanácsi gyűlésünk is megújítója lelkünkben az egyházunk és vallásunk iránti buzgóságnak és áldozatkész-ségnek. Legközelebről azok az ügyek is, melyek itt elintézésre várnak, kitartást, jóakaratot és bölcseséget igényelnek mindnyájunktól: ezek vezéreljenek tanácskozásainkban. Én az Istennek szent segéd-mét kérve, jelen főtanácsi gyűlésünket ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

AZ EGYH. KÉPV. TANÁCS JELENTÉSEI.

I. Püspöki jelentés.

Mélt. és Főt. E. Főtanács!

Midőn tizenharmadik évi jelentésemet ezennel megteendő vagyok, mindenek előtt a legmélyebb szivbeli áldozattal rebegnek hálát ajkaim a kegyelmes Istennek, hogy egyházunkat ez évben is gondviselésének áldott karjain hordozta s tetszett a Mindenhatónak annak kormányzására hivatott tagjai között engem is, az ő gyenge szolgálját még megtartani. Jól tudom, hogy nincs mivel dicsekednem s felette csekély dolog az, a mit ez évben is elvégezhettem, csak ahhoz képest is, a mit végezni szerettem volna. Hátha még az egyház nagy és nemes, a jelen és jövő életre kiható eszményi feladatát tekintjük, hol marad minden mi munkánk és törekvésünk? Mindamellelt öntudatom nyugodt, hogy kötelességeimnek, ha kevés siker-

rel is, de a legjobb akarattal megfelelni igyekeztem ez évben is. Legyen áldott érette az, ki megsegített: a mi egy igaz Istenünk!

Évi jelentésemet különben a következőkben foglalom össze:

1. Belső emberek változása:

a) lelkészeknek rendeltettek Kisgyörgy Sándor, kénos-udvarhelyi l. Vargyasra, Máté Sándor h.-ujfalvi lelkész Városfalvára, Lőrinczi István lelkész-jelölt Kénos-Udvarhelyre, Fekete József szőkefalvi l. Csokfalvára, Fekete Domokos lelk.-jelölt Datkra, Tibáld József muzsnai l. Hom.-Ujfaluba, Simó János papuövendék Polgárdiba segéd-lelkészeknek, Sándor Áron gyepesi lelkész Kadácsba, Mátyás János alsó-rákosi lelkész Muzsnába, Csifó Salamon Londonban volt lelkész-jelölt Árkosra, Nagy Sándor l. jelölt Kis-Solymosra, Dézsi Mihály l. jelölt Szováthra; összesen 12 lelkészi változás.

b) isk. embereknek rendeltettek:

Kis Tamás Ujszékelyről Vargyasra, Bakó Lázár benczédi községi tanító Ujszékelyre, József Dénes, képezdei növendék Bözödre, Péter József, dézsfalvi isk. mester Tordátfalvára, Kisgyörgy Tamás boldogasszonyfalvi áll. néptanító Bölönbe 3-ik tanítónak.

c) Ürességben vannak az alsó-rákosi, gyepesi, bordosi és szőkefalvi lelkészi és dézsfalvi isk. mesteri állomások.

2. Lelkészi szigorlatot tettek Nagy Sándor és Dézsi Mihály jeles, Ütő Béla elégséges eredménnyel. Már mindhárman alkalmazva is vannak, úgy hogy ez idő szerint egy lelkész-jelölt sincs. Ezen körülménynek bekövetkezését előre látva, nehogy a lelkészekben hiány álljon be, az E. K. Tanácssal egyetértőleg úgy intézkedtem, hogy a végzett lelkész-növendékek a szigorlatot a jövő isk. év vége helyett már az isk. év elején letehessek és így szeptemberben még 5 lelkész-jelölt lesz; de ezek közül Gálfi Lőrincz Angliába levén menendő, Simó János meg már mint segéd-lelkész Polgárdiban levén alkalmazva, tényleg mégis csak 3 lelkész-jelölt marad alkalmazásra. A lelkészekben a múlt évben szenvedett rendkívüli veszteség tehát még egy pár évig — fájdalom — érezhető lesz.

3. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban az 1888-ik évben:

A) Kereszteltetett: a) fiu . . . 1114

b) leány . . . 1167

együtt . . . 2281 ujszülött;

35-el több, mint 1887-ben. Ezekből házasságon kívül született 247. Csak egygyel kevesebb, mint 1887-ben.

B) Konfirmáltatott: a) fiu . . . 456

b) leány . . . 451

együtt . . . 907

216-al több, mint 1887-ben.

C) Összeeskettetett: a) mentvényyel 215

b) hirdetéssel 352

együtt . . . 567

29-el több, mint 1887-ben.

D) Meghalt: a) férfinemből	741
b) nőnemből	730
együtt	<u>1471</u>

427-el kevesebb, mint 1887-ben.

E) Átállott hozzánk	561
Tőlünk más vallásra	91

E szerint több jött hozzánk 470-el, mint a mennyi tőlünk más vallásra tért.

F) A lélekszám tesz 1888 év végén	59,685
" volt 1887 " "	58,082
Az évi gyarapodás e szerint	<u>1606</u>

oly szám, a mely bizonyára figyelmet érdemel s jövőnk iránt mind több bizalmat önthet szívünkbe.

Az iskolákról való kimutatás a tanügyi tárgyakkal kapcsolatban annak rendje szerint előadásra kerülvén, azt itt nem részletezem.

4. Püspöki vizsgálatot ez évben — legnagyobb sajnálatomra — nem tartottam sehol. Mert körülményeim miatt kénytelen voltam e nem csekély fáradsággal járó, bár kedves kötelesség teljesítését ez uttal elhalasztani.

5. A mult évi főtanács főgonnok Daniel Gábor ur ő méltóságával együttesen azzal bizott volt meg, hogy Gróf Csáky Albin ő Nagyméltóságát, vallás- és közoktatásügyi miniszterré lett kinevezetése alkalmából vallásközönségünk nevében személyesen is üdvözljük s ugyanakkor szóval is kérelmezzük az államsegélynek legalább főtanodánk részére szerződésileg leendő biztosítását, valamint hogy igyekezzünk ő Nagyméltósága figyelmét megnyerni arra nézve, hogy a vallás- és közoktatásügyi Miniszteriumhoz, hol néhai Buzogány Áron afia elhalálózása folytán most már egy hitsorsosunk sincs alkalmazva, vagy egy unitárius is alkalmaztassék. E megbízatásunkban főgonnok urral ugyancsak még a mult év november havában eljártunk s az első ágára nézve nem is eredménytelenül, mert főtanodánknak állami segélyezése iránt a szerződés megkötése tényleg már munkába is van véve. Megbízatásunk másik ágára nézve azonban, t. i. hogy a vallás- és közoktatási miniszteriumhoz legalább egy hitsorsosunk alkalmaztassék — sajnos — de mindeddig még célt érni nem tudtunk. Miután a Miniszter ur ő Nagyméltósága kérésünk méltányos, sőt igazságos voltát maga is elismerte, bátrak voltunk ez iránt konkrét ajánlatot is tenni, de erre válaszul azt nyertük, hogy az nem teljesíthető, nem lévén oly állás ürességben, a melyre a mi ajánlatunk irányult, hanem ha egy tiszteletbeli segéd fogalmazónak való megfelelő minősültséggel bíró ifjút ajánlunk, azt miniszter ur kész lesz alkalmazni. Ámde honnan ajánljunk mi ilyen ifju embert, a ki díjtalan szolgálatra menjen Budapestre? S az előzmények után mégis ugy látszik, hogy ha nem akarunk végképpen kiszoríttatni az illető miniszteriumból, valami módját kell találnunk annak, hogy egy megfelelő ifju emberről gondoskodjunk, a ki aztán idővel ott előléptethető legyen. Különben megjegyzem, hogy a reménynek egy kis

szála most is kezeimben van, hogy talán sikerülni fog ez irányban valamely megoldási módot találni.

6. Angol és amerikai testvéreink a mult évben is megküldöték az évi segélyt budapesti egyházközségünk fenntartására. Bizony ez egy szép összeget tesz ki már 1881 óta. S ha ehhez hozzá vesszük a Londonban, jelenleg már Oxfordba áttett Manchester New Collegeban tanuló ifjaink számára évenként adott segélyt, lehetetlen hogy ez alkalommal is a hála és tisztelet érzelmeit ne nyilvánítsam angol és amerikai testvéreink iránt egyházunk iránt folyton nyilvánuló rokonszenvükért és jó indulatjukért.

7. Mult évi jelentésemben is megemlékeztem volt s kénytelen vagyok ez uttal is még egyszer megemlékezni a Magyar prot. irodalmi Társaságról, melynek történetéről már egész könyvet lehetne írni, mielőtt működését maga megkezdette volna. Hanem az a könyv épen a protestánsoknak szerezne legkevesebb gyönyörűséget. Őszintén sajnálom, hogy e történethez főleg a mi vallásunk iránti ellenszenv adta a szálakat. De mi teljesen nyugodtak lehetünk eljárásunkért. Mert a midőn kezünket kérték a munkához, mi készséggel oda nyujtottuk s a midőn azt eltaszították, nem a méltatlan bánásmód megtorlása felett gondolkoztunk, hanem azon igyekeztünk, hogy békeséget szerezzünk a saját magunk megtagadásával is, eleget téve ez által Jézus ama parancsának, hogy a ki téged kövel dob, dobd vissza kenyérrel. Ebben leli magyarázatát az én kilépésem a prot. irod. Társaságból, mely a lapokból mindnyájok előtt ismeretes és a melyet bővebben indokolni nem tartok szükségesnek. De a prot. irodalmi Társaságban történt eme fordulatot jelezni kötelességemnek ismerem, a nélkül, hogy a felvilágosodásban kételkedném azért, mert napját most egy kis fogyatkozás érte.

8. Egyházunk történetében kezdettől fogva kiváló helyet foglaltak el Kolozsvár és Torda. Vallásunknak sok szép és nagy, de egyszersmind ugyanannyi fájdalmas emléke van e városokhoz kötve. Bár szorosan véve nem tartozik jelentésem keretébe, de azt hiszem mindnyájunk szive örömet talál abban a tényben, hogy közelebbről mindkét város egyházunk tagjaiban, az előbbi Jakab Elek, az utóbbi Orbán Balázs, egyh. tanácsos afaiban találták meg történetíróikat. Legyen nevök általam e lapokra is nemes örömmel följegyezve. Vajha a jeles írók iránti tiszteletünk s fárasztó munkájok iránti elismerésünk abban is nyilvánulna, hogy közhasznu és becses műveiket minél többen megszereznök és elolvassók.

9. Az élet megszgyeiről — fájdalom — ez évben is többeket elszólitott az Úr egyházunk hí és munkás tagjai közül. Belső embereink közül elhunytak: Kovács Mihály kis-solymosi lelkész és kereszturi esperes, Kiss Mihály árkosi lelkész, háromszékköri nyugalalmazott esperes, mindketten ugyan már öreg korban, de még mindig munkabíró erővel és tevékeny lélekkel, kik közül az utóbbi egyházi irodalmunknak is egyik buzgó mívelője volt; továbbá id. Gyórfi József, ki bár nem a papi szolgálatban halt el, de élete javát e téren töltötte el. Világi egyházi tanácsosaink közül elvesztettük Pálfi Ká-

rolyt a tordai iskola derék igazgatóját, férfi kora teljében, ki a nevelés és a polgári élet minden térein oly méltó helyet töltött be; továbbá Csongvai Lőrincz, küsmödi Nagy Sándor, id. Csécs József fiait. Alig pár héttel ezelőtt temettük el nagy-ajtai Incze Mihály egyh. tanácsos fiát, ki több rendbeli adományaival is megörökítette nevét egyházunkban. S végül csak a napokban vesztettük el Dr. Bartók István orvos-tudor és polgári iskolai tanár fiát, e kiválóan munkás és derék tagját egyházunknak, ki főtanodánknál is évek hosszú során át mint rendkívüli tanár, részint tisztán ügybuzgalomból működött s az ifjusági kórháznak lelkes orvosa volt. Mindezek mellett sok családdal együtt én is benne házi orvosomat s igaz barátomat őszinte könnyüvel siratom. Legyenek mindnyájan kegyeletes érzéssel följegyezve az emlékezet e gyász sorai által. Nyugodjanak csendesen!

Egyházunk mult évi ügyeiről további értesülést az E. K. Tanács évi jelentéséből nyerend a Mltgs. és főt. egyh. főtanács. Én még csak Isten szent segedelmét kérem s jóra vezérlő szent lelkeért esedezem tanácskozásainkra.

Kolozsvártt, 1889. augusztus 31.

FERENCZ JÓZSEF
unitár. püspök.

II. Közigazgatási és pénzügyi jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő E. K. Tanács!

Nagy megnyugvására szolgál E. K. Tanácsunknak, miszerint az évet, melyről jelentését megtenni szerencséje van, vallásközösségünk zajtalanul haladó életfolyamában szerencsésnek nevezheti, a mennyiben nem fordultak elé oly jelenségek, melyek lassu, de folytonos haladásunkat gátolták volna.

A hozzánk érkezett jelentésekből arról győződünk meg, hogy vallásközösségünk kebelében a vallásos erkölcsi élet éber; ekkléziáink bár állami életünk költséges voltánál fogva magok is sok terhekkel küzdenek, anyagiakban is gyarapodnak. E. K. Tanácsunk intézkedései következtében vagyonok kezelése javul, bizonyosága ennek a kamatok és beveendők pontosabb befolyása, másfelől az, hogy nincsen már körünk, a mely kisebb vagy nagyobb mértékben a takarékpénztári kezelést gyakorlatba ne vette volna. Végül jele az anyagiakban való gondoskodásnak az is, hogy ez évben több ekklézia állított kölcsön-gabona magtárt.

A püspöki vizsgálat alatt álló ekkléziáink kivételével körbeli ekkléziáinknak az 1888. évben összes bevétele volt 54405 frt. Összes kiadása 46336 frt.

Mely kiadásból építkezésekre fordítottat 11403 frt 75 kr., e tetemes építkezési kiadás mellett megtakarításul mutatkozik 7813 frt 73 kr.

Rendes bevételeiből 26 ekkleziánk nem birván fedezni kiadásait 346 frt 24 kr. csekély tulkiadást tett.

Tőkéből az ekkleziák elköltöttek 7784 frt 87 krt.

Új tőkét csináltak 7451 frt 13 krt.

Legtöbb tőkét költötték el Udvarhely köri ekkleziáink 1334 frt.

Legtöbb új tőkét csinált a tőkepenzeit régiebb idő óta gondosan kezelő Maroskör 1745 frt 37 krt.

Hét ekkleziánk fekvő birtok vásárlására fordított 1735 frtot.

Ellenben 4 ekkleziá az E. K. Tanács beleegyezésével eladott 595 frt áru fekvő birtokot.

Esperes afiaihoz köztudomásra leendő hozatal végett kiküldött kimutatás szerint egyes hiveink számosan tanusították szent vallásunkhoz és egyházunkhoz való ragaszkodásukat önkéntes adományokkal, adakozás tétetett más vallásuak részéről is; Homorod melletti községek, malmos és juhos társulatok ez évben is szépen segedelmeztek ottani egyes ekkleziáinkat. Buzgóságból jólélekkel adott legcsekélyebb adomány erkölcsi értéke egyenlő a legnagyobbával. Az összesen 3676 frt 98 kr-ra ment kegyes adományok közt anyagi tekintetben legjelentékenyebb Kovács Dénes afiának kövendi ekkleziánk szegényei számára tett 1000 frt alapítványa.

A Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács által reánk bizott ügyeket elintéztük, melyek a tárgysorozatban fel vannak véve, egyet nem intéztünk el, melyről a tárgyalás rendén beszámolunk.

A f. évben tartott rendkívüli E. Főtanács által végleg megállított házassági törvényt kellő számban kinyomattuk, kihirdetésére és f. évi szeptember 1. napján leendő életbeléptetésére a szükséges intézkedéseket megtettük.

Az administratio gyorsabb és pontosabb folytatása tekintetéből 27—1889. szám alatt a hivatali ügykezelésre szabályrendeletet állítottunk meg, s a szerint való ügyvitel végett köröztettünk Esperes afiai utján.

Jelentékeny ügynek tekintvén E. K. Tanácsunk a korcsma regále kártalanítását, 10 és 14 E. K. Tanácsi számok alatt ugy intézkedtünk, hogy nemcsak közbirtokaink után, hanem egyes ekkleziáink bejelentései is a központból joggyész afia által tétessenek meg, távolabbi köreinkben esperes, illető pap és ekkleziái gondnok afiai jelenjenek meg a tárgyalásokra, joggyész afiától kapott utasítás szerint járván el.

Joggyész afia jelentése szerint Lukácsfalvi birtokunkhoz tartozó két községben a tárgyalás meg is tartatott igazságos és méltányos eredménnyel.

Budapesti ekkleziáinknak s magunknak sem lehető kilátása arra, hogy Budapestre templomot és paplakot építhessünk a magunk erején, beleegyeztünk abba, hogy az építkezés vállalkozás utján haszonélvezet mellett történjék; beleegyeztünk abba is, hogy a vállalkozó az épületre 200,000 frt törlesztési kölcsönt vehessen fel.

A megállított szerződés szerint a vállalkozó köteles a megállított terv szerint az épületbe templomot építeni; papi lakot méltá-

nyos áron adni; az épületnek a hasznát azonban 50 évig az építésre vállalkozó veszi.

Ezen módozat szerint az építkezésnek az ekklézsia 50 évig a templomon kívül nem veszi hasznát; ellenben fennállhatása biztosítva van, mert azonnal lesz saját temploma s amerikai meg angliai afiai eddigi segítségével nemcsak szellemiekben, de anyagiakban is szépen gyarapodhatnak, az 50 év elteltével pedig egy nagyszerű nagy jövedelmű háznak tulajdonosa lesz hazánk fővárosában.

Az EMKE által adott segélyvel Sárdon, Szinden és Komját-szezen az építkezéseket végrehajtottuk s azokkal elszámoltunk.

Sárdi ekklézsiánknak ma már jó paplakja és iskola helyisége van megterhelve ugyan 1080 frt adossággal. Szindi meg komjatszezi felekezeti iskoláinknak jó iskola helyiségek van.

Megtettük ajánlatainkat az irt egylethez ez évben is; sajalattal vette E. K. Tanácsunk, hogy az irt egylet igazgató választmánya bethlen-szentmiklósi, széplaki papságaink segédelmezésére, Szabédon egy második tanító beállítására, Sárdon az építkezés törlesztésére tett ajánlatainkat nem vette tekintetbe, s csak a szindi iskola tanítónak a múlt évben utalványozott 50 frt évi segélyt emelte fel tiz évre 150 frtra egy külön tanító beállítására.

E. K. Tanácsunk ajánlataink mellőzése felett az igazgató válszaztmányhoz tett átiratában kifejezte a maga sajnálatát; a szini tanító beállítására adott évi 150 frt évi segélyt elfogadta, s a tanító beállítása iránt a szükséges intézkedéseket megtette.

Hazai kormányunkkal hivatalos viszonyunk szabályszerű volt.

Több mesterfiát a közoktatási kormány mint tanítókat nyugdijazván, E. K. Tanácsunk azt az elvi határozatot hozta, hogy a mely mesterek mint tanítók allamilag nyugdijaztatnak, azok a mesteri állomástól felmentetteknek tekintetnek; mivel a tanítóság és kántorság együtt jár s az ekklézsiák külön kántort és külön tanítót nem tarthatnak. Egyszersmind felirt az E. K. Tanács, hogy a közoktatási kormány ekklézsiáink tanítóit meghallgatásunkkal bocsássá nyugdíjba. Ezen feliratunkra a közoktatási kormány azt jelezvén, hogy a tanítók nyugalmazása ügyében véleményező bizottságban vallásközönségünk részéről is van egy kinevezett tag: ezért az eddigi gyakorlatot fenntartja, erre E. K. Tanácsunk 229—1888. t. ü. szám alatt körrendeletben megrendelte, hogy mester afiai ha mint tanítók nyugdíjért akarnak folyamodni, folyamodásukat előlegesen adják be E. K. Tanácsunkhoz.

Bordosi ekklézsiánkban a papi állomás halálozás által üresedésbe jöven, a Főtisztelendő Püspök ur Esperes afia meghallgatásával azt hozta ajánlatba, hogy e papi állomás most ne töltsék be. E. K. Tanácsunk 248—1888. számú végzésével ez ajánlatot elfogadta s bordosi ekklézsiánkat Ravai belső ember afia gondozására bizta, meghatározott tiszteletdíj mellett, az lévén célja, hogy a papi jövedelem meggazdálkodandó részéből a papi állomás javadalma gyarapodjék.

A köri közgyűlés azt ajánlotta, hogy a bordosi papi állomás

közpénztárunkból adandó évi 200 frt segedelemmel beálltassék. Ohajtandónak tartja E. K. Tanácsunk is a jelzett papi állomás betöltését; de fájdalom az ajánlott 200 frt segélyre nem lévén fedezet, ez iránt nem tett a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanácshoz ajánlatot, hanem fennebb jelzett határozatot fenntartotta.

Templomi énekeskönyvünk kereskedésbe bocsátott példányai fogyatékon lévén, E. K. Tanácsunk lépéseket tett az énekeskönyv újabb kiadására.

A közoktatási kormány korábbi ígéretéhez képert kolozsvári iskolánk segélyezése ügyében kötetendő szerződés megállítására megbizottjával kinevezte Kolozsvár tankerületi főigazgató Nagyságos Erődi Béla urat, kiben avatott és méltányos alkudozó felet találtunk.

Megbizottjaink és a kormány megbizottja között szerződési pontozat álltattott meg, a Főtisztelendő Püspök ur is részt vevén a tanácskozásokban. E. K. Tanácsunk a szerződés jelen szerkezetén megnyugodott s azt a kormány megbizottja felterjesztette a közoktatási miniszteriumhoz, E. K. Tanácsunk pedig a Mélt. és Főt. E. Főtanácshoz. Nem dicsekedhetik ugyan E. K. Tanácsunk, hogy az állammal kötetendő szerződésben korábbi reményeink valósulást nyerjenek, mind azt sem állíthatja, hogy pénzügyi viszonyainkra nagy kedvezményeket hozna, de azt határozottan állíthatja, hogy ezen szerződéssel kolozsvári iskolánk jelesen a gymnasium ügye mind a tanítást, mind a berendezést és szükséges építkezést illetőleg, oly kedvező megoldást nyerend, hogy vallásközönségünk a maga pénzerejével eredményesebben fordulhat más tanintézetek emelése s egyéb egyházi szükségünk pótlására.

A gyulafehérvári püspöki szentszéknek egy vegyes valóperben követett eljárását E. K. Tanácsunk szabály- és törvényellenesnek találván, illető Esperes afia által ide felterjesztett okmányokat, nem panaszképpen, sem jogorvoslás céljából, hanem szükséges tudomásvétel okáért felterjesztettük a vallás- és közoktatási Nagyméltóságú Miniszteriumhoz, az igazságügyi miniszteriummal is leendő közlés végett.

A protestáns irodalmi társulat alakulása rendén oly irányzat fejlődván, mely valamint a szabad vizsgálódáson alapuló azon dogmákkal, hogy mindeneket megpróbáljunk és a mi jobb azt kövessük: mind pedig azon valláserkölcsei elvünkkel, hogy mindnyájan mint Istennek egyenlő gyermekei kölcsönös szeretettel és türelemmel viseltessünk minden embertársunk iránt, meréjében ellenkezik, ez irányzatról E. K. Tanácsunk bár a közvitákból értesült, de hivatalos lépést csak annyiban tett, hogy az E. Főtanácsnak idevonatkozó intézkedését nem hajtotta végre.

Angolhoni hitbéli afiaival való viszonyunk nagyon szívélyes. A Brit és külföldi unitárius társulat f. évi Junius 12-én tartott évi közgyűlésre meghívta E. K. Tanácsunkat: sajnálatunkat fejeztük ki a közgyűléshez intézett üdvözlő iratunkban, hogy a tanév végén tanáraink nagyon el lévén foglalva képviselőt nem küldhetünk.

A Manchester New Collegeban harmad éven levő Csifó Salamon megválasztatván Árkosra papnak, kénytelenek voltunk őt az utolsó

év teljes bevégezte előtt haza hívni; az intézet igazgatósága készséggel bocsátotta haza, kifejezván teljes megalégedésüket vele.

E közben a Főtisztelendő Püspök ur kérdést intézett az illető helyekre az iránt, elfogadnak-e még egy ifjút s ez iránt biztosítást nyrvén, kijeleltük az irt intézetke való menetelre Gálfi Lőrincz papnövendéket, ki rövid időn utra is kél.

Az intézet egyébiránt Londonból Oxfordba tétetvén át, a jövő fogja megmutatni, hogy ifjainkra nézve a Britániában való tanulás oly áldásos és termékenyítő lesz-e, minő a Londonban való volt.

Pénzügyi viszonyainkban ez év folytán kiváló momentum volt a földtehermentesítési és vasuti kölcsönkötvények conversiója; az országos pénzművelet szerint az irt értékpapirokat vagy névértékben lehetett beváltani, vagy kisebb névértékű papirokra convertálni. E. K. Tanácsunk ez utóbbi módot választotta. A conversio az urbéri papirokat illetőleg tényleg végrehajtott; e művelet által ilynemű érték-papirainkban tőkében jelentékenyen gyarapodott; kamatunk azonban némileg csökkent. A vasuti kölcsönpapirok conversiója még tárgyalás alatt áll.

Vallásközönségünk két realis birtokát illetőleg semmi nehézség és kár nem fordult elő, azon kis károsodoson kívül, hogy a rendkívüli áradások okán lukácsfalvi birtokunk mult évi haszonbéréből némi engedést kellett tennünk. Ladamosi birtokunk tagosítását munkába vettük, hasznosnak mutatkozván e birtokunknak növelése, több rendben végrehajtott vásároknak 8105 forintra vásároltunk földet Ladamoson.

Sepsi-körispataki Téglás Mihály végrendeletének tárgyalása véglegesen lejárt, a hagyaték kolozsvári iskolánk nevére telekkönyveztetett megterhelve az alapító özvegyének halálig tartó haszonélvezetével. E hagyaték rendeltetése kolozsvári iskolánknál ösztöndíjak alapítása.

Néhai Incze Mihály afia életében egyházi czélokra tett becses adományait azáltal tetézte, hogy kolozsvári iskolánk olvasó társaságának 600 frtot hagyományozott; e hagyományt E. K. tanácsunk nem csak készséggel, de köszönettel is elfogadta.

Gyulay László egyh. tanácsos afia eddig több rendbeli áldozatai mellett kolozsvári ekklezsiánk leányiskolája számára 150 frt, továbbá adakozott a tanári nyugdíjintézetnek 50, a kórháznak 50, a nyugdíjalapnak 100 frtot.

Egy ismeretlen jogügyész Molnár Sándor afia utján a kereszturi 5. tanári állomásra 400 frt, a „Keresztény Magvető“ fenntartására 100 frt alapítványt tett készpénzben. E. K. Tanácsunk méltányló elismerését és köszönetét fejezte ki Gyulai László afia irányában a vallásunk iránt való szives vonzalomnak s ez által sugalmazott áldozatkészségének e szép jeléért.

B. Orbán Balázs afia 100 frtot küldött be E. K. Tanácsunkhoz a kereszturi iskolánkban a VI. gymn. osztály felállítására azon akaratának nyilváníatása mellett, hogy ez adományát gyarapítani fogja. E. K. Tanácsunk az irt összeget a jelzett célra való kezelés végett elfogadta; a miről B. Orbán Balázs afiát a maga méltányló elisme-

résének kifejezése mellett azzal értesítette, miszerint ohajtotta volna, hogy irt afia ezen áldozatát kereszturi iskolánknak jelen szervezetében való consolidálására fordítja vala, különösen most, midőn az V. gymn. osztály megtarthatása is kérdésesé vált. E nézet abban találja igazolását, hogy a VI. osztálynak azon iskolánknál való felállítását a józan vallás politikával, növelési elvekkel ellenkezik; de a mellett is tekintve pénzügyi viszonyainkat emberileg számítva legfeljebb kegyes ohajtás lehet. Ezen hitünket igazolja azon iskolánk mellett az 1884. évi zsinati főtanácsunk által beállított ötödik tanári állomás beállítása után szerzett tapasztalatunk; mert bár méltánylattal és köszönettel ismeri el E. K. Tanácsunk, hogy a lefolyt évben hitbéli afiai közül többen adakoztak e tanári állomás fenntartására; kénytelen mégis bevallani E. K. Tanácsunk, hogy azon hitbe, miszerint hitbéli afiai érezvén és felfogván e tanári állomás fenntartásának mulhatlanul szükséges voltát, ezereként megosztva annak terhét kereszturi iskolánktól a fenyegető veszélyt könnyen elhárítjuk; e hitünkben annyira csalódtunk, hogy más erre lefoglalt alapítványainknak felmentését még most sem hozhatja ajánlatba E. K. Tanácsunk.

Nyugdíjintézetünk 1890. évi költségvetése a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács tanácskozásának tárgysorozatán áll. A hátralékokról szóló ahoz mellékelt kimutatás szerint, tagadhatatlanul feles hátralék jeleztetik. A Méltóságos E. Főtanácsnak ez iránt hozott határozatát közöltük köri egyházi hatóságainkkal; ez intézkedésnek kívánt eredménye nem lett; némi megnyugtató szolgálhat, hogy az előbbi hasonló alkalmakkal a 2000 frtot meghaladott hátralék most 1318 frtra apadott: reméli E. K. Tanácsunk, miszerint illető belső ember afiai nem fogják bevárni, hogy E. K. Tanácsunk a reájok nézve alkalmatlan és költséges végrehajtási eljárást legyen kénytelen alkalmazni.

Azon névértékű 20,000 frt járadék-papirt, melynek vásárlását a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács 39—1888 számú végzésével tudomásul venni méltóztatott, az árfolyam emelkedésével eladtuk; és így a 83 frt 65 kr. árfolyamon vásárolt összeget 96 frt árfolyammal eladván, 2400 frt hasznot realizáltunk a nyugdíjintézet pénztára javára.

E. K. Tanácsunk örömmel intézi a nyugdíjintézet sok bajjal járó ügyeit, s ha meggondoljuk, hogy ezen intézetünknek ez előtt 14 évvel történt kezdeményezések az volt ohajtásunk, hogy alapját 30 ezer forintra növelhessük, hogy akkor a nyugdíjazást megkezdhessük, ma mikor már hatodik éve, hogy a nyugdíj adást tényleg megkezdettük; mikor az évi nyugdíj és segélyösszeg a kétezer forintot meghaladja, a 30 ezer alap nem csak ohajtásunkban, hanem tényleg meg van az intézet pénztárában, a Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács is megnyugvással tekinthet ez intézetre, mint nagyjelentőségű egyik szép alkotására.

III. Tanügyi jelentés.

Egyházi K. Tanácsunk az elmúlt évben a közép valamint a népiskolai oktatás érdekében ugyanazon a téren működött, a melyen a megelőzőben. Valamint középiskoláink úgy népiskoláinknak egyházunkhoz való viszonyában semmi változás nem történt.

Kolozsvári főiskolánkat mint ideiglenes minőségben kinevezett kormánybiztos Ngs. Dr. Finály Henrik ur a tanévben egyszer meglátogatta s a főiskolánkban látottak és tapasztaltak felett megelégedését nyilvánította. Kolozsvári tankerületi főigazgató Ngs. Pál Sándor urat a Nngs. vallás- és közokt. miniszter ur saját kérésére felmentvén számos éven át szakértelemmel és nemes humanizmussal folytatott szép hivatalától, E. K. Tanácsnok kedves kötelességének tartotta köszönetét fejezni ki iskolánk irányában mindig tanusított szíves jó indulatáért. Ujjonnan kinevezett kolozsvári tankerületi főigazgató Dr. Erődi Béla urhoz az érettségi vizsgálatokon volt először szerencséje főiskoláinknak. Érettségi vizsgálatunk elég jó sikerrel járt le a jelen évben.

Kolozsvári főiskolánk valamint papnövendék mult tanévi működéséről külön felterjesztésben fog elszámolni E. K. Tanácsunk. Jelenthetjük ezen a helyen is, hogy a mult év általában véve a szerencsés és jó sikerű évek közé tartozott, a mennyiben tanulóink egészségi állapota jó volt s tanulásbeli előmenetelök haladást jelez. A tanulás könnyítése és szakszerű módon eszközlése céljából, intézkedett E. K. Tanácsunk, hogy külön természettudományi és földrajzi szertárak legyenek az illető tantermek mellett a tanórákon való használatra. Szakkönyvtárak beállítása iránt is megtettük az előzetes lépéseket, úgy hogy már a jövő évben mindenik tanárnak kezén lesz szakkönyvtár. A szakkönyvtárak a főiskolai könyvtár könyveiből fognak kiállíttatni, de már megállított szabályzatunkban gondoskodtunk arról, hogy a legszorosabb ellenőrzés és felügyelet meglegyen. Tanzsereinket a jelen évben tetemesen gyarapítottuk.

Kolozsvári tanári karunk létszámának a törvény értelmében leendő kiegészítésére a vallás- és közokt. miniszter ur újlag fölhevitt. E fölhevítésnek, az államségélynek e jövő évben lehető megnyerésével eleget tehetünk.

Kapcsolatban ezzel megemlítjük, hogy Derzsi Károly budapesti lelkész a fia folyamodására s az E. K. Tanács ajánlatára a vallás- és közoktatási miniszter ur által tekintettel Tordán töltött tanári éveire az általa ott tanított tantárgyakra nézve minősített tanárnak ismeretet el.

Papnövendékben a mult tanévben 15 tanuló volt, a kik általában kellő szorgalommal és jó sikerrel tanultak. Az E. K. Tanács a papi állomásoknál előállott ürességek szabályszerű betöltése érdekében szükségesnek tartotta a megengedését annak, hogy a III. évet végző növendékek már a jövő szeptember hónap elején papi szigorlatot tegyenek.

Főiskolánk gondnoksága teljes buzgalommal gondozta főiskolánkat az elmúlt tanévben is. Dr. Brassay Sámuel ur már is ritka

gazdag könyvtárát tetemesen gyarapította; Kőváry László ur azon kívül, hogy az iskolai ügyek vezetésében részt vett, a szegény tanulók sorsán 100 frtot meghaladó áldozatokkal igyekezett segíteni; P. Horváth Kálmán ur a tanulási nemes verseny ébresztésére a jelen évben is száz forintot adott.

Taneszközaink illetőleg főiskolánk könyvtára a f. évben tetemesen gyarapodott egyesek adományából, de főleg Sebes Pál, miniszteri tanácsos és Sebes Károly h. főorvos afiai néhai édes atyjok tordai igazgató Sebes Pál könyvtárának a főiskolának történt nemes adományával.

Több szegény tanuló élelmezését ez évben is, mint a mult évben kolozsvári egyházközségünk buzgó és áldozatkész asszonyai s ezeknek felhívására más vallásuak is eszközölték.

Elvi fontosságú kérdés volt E. K. Tanácsunk előtt az, hogy a téli vizsgázást fenntartsa-e továbbra vagy miként az állami s más felekezeti intézetek szintén elhagyja. Még nem jutottunk végleges megállapodásra, hanem a VIII. osztály vizsgáját már a mult évben beszüntettük tekintettel lévén arra, hogy az érettségi vizsgálat miatt a nyári osztályvizsgát már május hónapban le kell hogy tegye ez az osztály, s így a téli vizsga tulságosan összeforgácsolná tanulási idejüket.

Két gymnasiumunkban s a polgári iskolával összekötött tordai gymnasiumban összesen 494 tanuló volt s ezekben valamint más hazai intézetekben 397 volt unitárius vallásu.

Székely-Kereszturi iskolánkat a tankerületi főigazgató, Ngs. Elischer József ur ez évben is meglátogatta, haladását elismerte ugyan, de a tanári létszámot nem találta elégségesnek, ehez képest a nm. vallás- és közokt. miniszter ur felhívott egy újabb tanár beállítására vagy az V-ik osztály beszüntetésére azzal a figyelmeztetéssel, hogy ha annak egy év alatt elég nem tétetik „kénytelen lesz ezen intézetet harmadik megintésben részesíteni.“

Ez úgy mint önálló tárgy az egyházi főtanács elé kerül a jelen alkalommal s ezért itt arra részletesen nem terjeszkedünk ki.

Különben a tanár kérdésétől eltekintve sz.-kereszturi gymnasiumunk tanügyi állapota egészen megnyugtató s felszerelése és berendezése is napról napra javul a mint ezt maga miniszter ő nméltósága is elismerte egyik közelebbi leiratában.

Tordai iskolánknak a mult év nagyon terhes esztendeje volt, szept. 5-én meghalt boldog emlékü és széptelenségü igazgató tanára Pálfi Károly huzamos idő óta tartó súlyos betegségében. E. K. Tanácsunk az ottani polgári iskolával való viszonyról fogva, a szerződés értelmében 172—1888. t. ü. szám alatt megtette a szükséges intézkedést az igazgatói állomás betöltésére, felajánlván Varga Dénest tordai iskolánk tanárát és Kilyéni Endre brassói áll. polg. iskolai rendes tanár atyánkiát.

A vallás- és közokt. miniszter ő nagyméltósága 39,237 sz. alatt kelt rendeletével Varga Dénest nevezte ki igazgatónak. Ennek következtében már a tanév első felében kellett intézkedni Varga Dénes afia helyett a tanári állomás betöltéséről. E. K. Tanácsunk a kolozsvári iskolánál latin nyelv tanítására alkalmazott Borbély György

okleveles tanárt alkalmazta helyettes tanári minőségben 214—1888. t. ü. sz. határozatával.

Másik szomorú tény, melyet ezen iskoláról fel kell említenünk, az hogy a diphteritis járvány miatt az iskolát évközben kétszer kellett bezárni, s hogy ennek öt tanuló esett áldozatul. Éppen a járvány következtében adott szünetekre való tekintettel megengedte E. K. Tanácsunk, hogy a téli vizsgálat ebben az évben ne tartassék meg. Az iskolai igazgatóság az E. K. Tanács jóváhagyása mellett a jelen évben ellátta a lakó szobákat vaságyakkal.

Népiskoláink közül a felekezeti főhatóság alatt állóknak elég jó esztendeje volt a múlt, a mennyiben a tankötelesek száma 2340-ről 2389-re, az iskolába járók száma 1805-ről 1882-re emelkedett a mi 78·77% átalányt s 9·17% emelkedést teszen, s mégis az E. K. Tanács ezzel az eredménnyel sincs megelégedve, ha számitásba veszi, hogy még most sem tanult 22 minden százból vagyis nem tanult 1507 unitárius 6—12 éves tanköteles csupán felekezeti iskoláinkban.

A községivé s államivá vált iskolákról annyiban kedvezőtlebb jelentést kell hogy tegyen az E. K. Tanács, hogy a múlt évhez képest hanyatlottak, mert a 6377 tankötelesből csak 5033 járt iskolába s nem járt 1334, tehát minden százból 21—22 elmaradt. A népiskolai tanítás további részletezésébe nem ereszkedünk, a tárgysorozat rendjén terjesztvén azt elő.

E. K. tanácsunk a népnevelés ügyét melegen ápolta a szegény és gyenge iskolák állapota javítására egyes kisebbszerű intézkedésein kívül itt megemlítendő nevezetes intézkedéseket tett. Buzaházára külön iskola s azzal együtt tanítói lakás építését rendelte meg s a Baldácsi alaphól hozzá járult 80 frt segélylyel. Itt a jövő évben már az új épületben fognak tanulni a tanköteles gyermekek, remélhetőleg rendes oklevéllel ellátott tanító vezetése alatt.

Iklandban lépést tett az E. K. Tanács, hogy iskola helyiség számára a papi telek közelében egy telket vásároljon, de ez a szándéka nem volt keresztül vihető. Valamint saját vizsgáló biztosaink, úgy az illető tanfelügyelő ur jelentéséből meggyőződünk arról, hogy az iszlói iskola is tetemesen kijavítandó. Erre nézve megtettük az előzetes intézkedéseket s reméljük, hogy lesz is sikerök. Nyárad-Szent-Márton Csikfalvi ekkleziánk iskolája felette szűk lévén, E. K. Tanácsunk az ekklezsia indítására a csikfalvi részbe fog iskolát állítani. Ez a kérdés némely jogviszonyok tisztázása miatt csak a jövő évben fog megoldást nyerni. E. K. Tanácsunk már intézkedett, hogy 200 frt fizetés, lakás és kert élvezetével egy tanító állittassék be még a jövő tanévre s megrendelte, hogy a Jobbágyfalván lakó tankötelesek is a csikfalvi iskolába járjanak. E. K. Tanácsunk a bethlen-szt.-miklósi iskola szabályszerű gondozása iránt a kir. tanfelügyelő feljelentése alapján megtette kellő intézkedését. Ezekon kívül is van még hiányosan felszerelt s gyenge épülettel bíró iskolánk, de jövőben ezeken is lesz segítve.

BOROS GYÖRGY
tanü. jegyző.

Elintézett ügyek.

A fennebb közölt jelentések a vallásközönség igazgató testületének, az E. Képv. Tanácsnak egy évi működését tárták a Főtanács elé. A püspöki jelentés, mely az egyháznak szentelt odaadó munkásságról, valódi főpásztori gondról és buzgalomról tett bizonyosságot, éljenzéssel vétetett tudomásul, valamint örömmel fogadta az Egyh. Főtanács a Képv. Tanács hiv munkásságáról szóló jelentéseket is.

Az alábbiakban adjuk a Főtanács által elintézett jelentősebb ügyeket. Fehérmegyében Polgárdiban a leányegyház 1888 dec. 26-án tartott ülésében rendezte a papi fizetést és a stola ügyet, s azt az E. K. Tanács 7—1889 sz. végzésével helyben hagyta. A Főtanács az előadott intézkedést tudomásul vette. A Veszprémmegyében a múlt év folytán alakult leányegyház szervezeti szabálya, mely szerint az a budapesti ekklezsia filiája ugyan, de a közelségnél fogva a polgárdi segédpap gondozására bízatik, megerősített. Valamint helybenhagyólag vétetett tudomásul az Erdő-Szent-Györgyön lakó 37 hitrokonnunknak is a csókfalvi ekklezsiához való csatlakozással leányegyházzá alakulása.

Pál Mózes szóváthi lelkész 36 évi dicséretes működés után a papi szolgálat alól felmentetvén, f. évi máj. 1-től kezdődőleg nyugdíjba bocsáttatott. Az E. Főtanács határozatilag kimondja nevezett afia tisztességes nyugalomba bocsátását kifejezve méltányló elismerését hosszas szolgálat alatt tanusított buzgóságáért és hívségeért.

Budapesti ekklezsiánk papja Derzsi Károly folyamodást intézett az iránt, hogy miután jelenlegi állomására csak ideiglenes minőségben tanárságra való visszatérhetése fentartásával alkalmaztatott, a tordai iskola mellett ürességben levő tanári állomásra alkalmaztasék vissza. Ezzel kapcsolatban előterjesztetett a budapesti ekklezsiának az a kérése, hogy Derzsi Károly afia jelen lelkési állomásán maradjon állandóan. Miután a gyűlésen jelenlevő Derzsi Károly afia arra a felhívásra, hogy nem hajlandó-e kérését visszavonni, ugy nyilatkozott, hogyha fentartatik az a végzés, mely szerint később is valamely megfelelő tanári állomás ürességbe jövése esetén, kérésére a tanárságba visszahelyeztetik, nem kívánja magát a jelenleg Tordán ürességben levő tanári állomáshoz kötni: a Főtanács a nyilatkozatot megnyugvással és örömmel tudomásul véve s a vonatkozó végzést fentartva, ezzel ez ügy elintézését nyert.

A nyomáti ekklezsia, hol eddig a pap és a tanító egy személyben volt, folyamodott, hogy a két állás választassék el, a beállítandó tanító javadalmául felajánlván a mostani kepének egy harmadát 82 frt értékben, 7 hold 494 öl külsőséget 145 frt értékben és 53 frt tandíjt. A papság javadalmát az elveendő egy harmad kepeért 7 hold 234 öl földbirtok használatával és az ekklezsia pénztárából évenként adandó 20 frttal kárpótolja. Az Egyh. Főtanács e dicséretre méltó törekvést méltányolva az előterjesztésbe beleegyezett azzal a módosítással, hogy a tanítónak évenként 50 frt adassék az ekklezsia pénztárából s egyszersmind megrendelte, hogy mivel a papság javadalma

ez intézkedés által mégis apadott, a papi javadalmat az ekklézsia pénztárából évenként gyarapítsa.

Kolozsvári gymnasiumunknak államilag segedelmezése ügyében a közoktatási kormány és vallásközönségünk megbízottai által megállított szerződési pontokat, melyek szerint az állam négy tanári állomás fentartását fogná biztosítani, a Főtanács tudomásul vette s megbizta az Egyh. Képv. Tanácsot a szerződés elfogadására és megerősítésére.

Székelykereszturi öt osztályu algymnasiumunknál a közoktatásügyi miniszter 6-ik tanár beállítását kívánván, az E. Képv. Tanács kérte a minisztert, hogy Barabás Lajos lelkészt, ki már több idő óta tanít a gymnasiumban, ismerje el rendes tanárnak s álljon el követelésétől. A miniszter azonban megmaradt kívánalma mellett, hogy még egy rendes tanári állomás szerveztessék s kijelentette, hogy a nevezett lelkészt rendes tanári számba nem veheti, mivel a középiskolai törvény 32. §. szerint a rendes tanári tisztt más hivatallal összeférhetlen. Az E. Képv. Tanács ajánlja a Főtanácsnak, hogy intézzen a maga részéről feliratot a miniszterhez, följefjtve, hogy Barabás L. tanári minősültsége ellen a vonatkozó országos törvény szerint sem lehet kifogást tenni, s ha a megfelelő óraszámot kiadja az ellen sem lehet kifogás, hogy lelkészi tisztet is teljesít, mert hogy mennyiben vállalhat egy tanár oly tisztséget, mely őt tanári hivatalának betöltésében akadályozhatná, azt az 1883-ik évi XXX. 32. §. értelmében a tanintézetet fentartó főhatóság határozza meg. A Főtanács az ajánlatot elfogadva meghatározta, hogy annak értelmében intéztessék felirat kijelentetvén, hogy a hatalom előtt az Egyh. Főhatóság meghajol, de az V-ik gymn. osztályt önként meg nem szünteti. A felirat benyújtására Bedő Albert vezetése alatt Br. Orbán Balázs, ifj. Dániel Gábor, Gál Jenő és Szentkirályi Árpád országos képviselők, továbbá Derzsi Károly és Dr. Székely Ferencz személyökben bizottságot nevezett ki.

A gymnasiumokról való statistikai kimutatásokat és a tanítás sikeres eredményét a Főtanács örömmel vette tudomásul. Gymnasiumaink szép népességnek örvendenek, a kolozsvári mellett főleg a székelykereszturi, mely Udvarhelymegye végső pontján s a szászság tőszomszédságában különösen nemzeti missiót teljesít, mi ennek valamint a más kettőnek szükséges voltát bizonyítja.

A népiskolákra vonatkozólag, mivel a tankötelesek és iskolába járók száma közt bár a különbszet csökkent, de még most is oly nagy, a milyennek maradnia nem szabad, a Főtanács megrendeli az iskolaszékeknek, hogy a tankötelesekre nézve az országos törvény értelmében szigoruan járjanak el.

A házassági jogról szóló törvény 98. §. szerint a legfelsőbb birói hatóság megalakítandó levén a Főtanács megválasztotta: főgondnok Mlgs. Dániel Gábor elnöksége alá tagoknak egyházi részről: Csegezi László, Rédiger Árpád, Lőfi Áron, Kelemen Albert espereseket; világi részről: Berde Mózes, Hajós János, Szentiványi Gyula és Gál Jenő egyh. tanácsosokat. Póttagoknak egyházi részről:

Török Áron, Darkó Sándor espereseket; világi részről: Veress Dénes s Pálffy Ferencz egyh. tanácsosokat.

Kovácsi Antal a vallásközönség közigazgatási és tanügyi jegyzője év folytán beadta lemondását. Az Egyh. Képv. Tanács úgy intézkedett, hogy Kovácsi Antal a fia vigye a Főtanácsig a közigazgatási jegyzőséget, a tanügyi jegyzőséget tanár Boros Györgyre bízta. Kovácsi Antal a gyűlésben tett felhívásra hajlandóságát fejezvé ki a közig. jegyzőségnek még egy évig vitelére, a Főtanács örömmel vette a kipróbált, érdemes jegyző nyilatkozatát tudomásul.

A múlt évi Főtanács Kolozsvárt a Sala-Gálfalvi telek beépítésére engedélyt adván, jelen évi Főtanácsnak bejelentetett, hogy az építés 30,798 frt értékben megtörtént s építettett 6 bérlakás mindenik külön udvarral és kerttel. A Főtanács az építettő bizottságnak s különösen a bizottság elnöke Fekete Pál egyh. tanácsosnak köszönetet szavazott.

Az újra választandó és ürességben levő állomásokra a beadott szavazatok alapján megválasztottaknak nyilvánítottak: Kovács János és Sándor János afiai igazgatói állásra; Boros György tanügyi jegyzőségre, Kanyaró Ferencz könyvtárnokságra, Borbély György a tordai tanárságra.

Az esperesek és köri jegyzők részére a Főtanács irodai átalányt szavazott meg, espereseknek évi 20 frt, jegyzőknek 10 frtban.

A bölöni gazdag egyházközség vagyoni ügyeiről Mlgs. Dániel Gábor főgondnoknak, mint kiküldött teljhatalmu biztosnak jelentését a Főtanács jóváhagyó tudomásul vevén, főgondnok ő Méltóságának, valamint Pálffy Ferencz egyh. tanácsos afiának a bölöni ekklezsia pénzügye rendezése körül tett fáradozásaikért és intézkedéseikért köszönetet szavazott. Pálffy F. a munkálataiért kiutalt 100 frtot a székelykereszturi iskola 5-ik tanári székére utalta. A bölöni ekklezsia vagyona az 1888-iki számadás szerint 61,841 frt 9 kr.

Benczédi Gergely közpénztárnok az 1888. évi számadás terhe alól elismeréssel feloldoztatott. Nyugdíjintézeti pénztárnok Jánosi Gerő, miután számadásában hiba nem találtatott, hasonlóan fel lett oldozva, valamint Gombos Sámuel székelykereszturi isk. pénztárnok és Varga Dénes tordai.

A belső emberek nyugdíj egysége az 1890-ik évre is 150 frtban állított meg. Az E. Képv. Tanács utasított, hogy a hátralékok felhajtására tett előző főtanácsai intézkedést hajtassa végre. Nevezetesen minthogy Küküllőkörben a belső emberek hátraléka tőkében 121 frt, kamatban 30 frt 30 kr; az ekklezsiáké tőkében 500 frt, kamatban 164 frt 24 kr. s ennek felhajtásában az esperes betegsége miatt akadályozva van, a nyugdíjilletmények és hátralékok felhajtásával ideiglenesen és kivételesen bizza meg az ottani köri gondnok afiait.

E főtanácsban két fontos törvényjavaslat került tárgyalás alá; A belső emberek választásáról és rendeléséről és a vallásközönség tisztviselői felelősségéről, melyek közül az első csekély módosítással elfogadtatott, utóbbi pedig, mivel jelen alakjában

a körök nem tárgyalták, előzetesen a köröknek kiküldetni határozott tárgyalás alá a jövő Főtanácsban fog vétetni.

A Főtanács jóváhagyólag vette tudomásul az E. Képv. Tanácsnak azt a jelentését, miszerint a Protestáns irodalmi társaság megalakulása alkalmával a reformátusok részéről az unitáriusok ellen folytatott támadások után nem látta indokoltnak, hogy az 1888. évi Főtanácsnak alapító tagság iránti végzését végrehajtsa.

Berde Mózes és Benkő Mihály az Augusztinovics alapítványi javak administratorai azt az ajánlatot tették az Egyh. Képv. Tanácsnak, hogy a vallásközönség vásároljon meg Alamoron egy 2137 holdat tevő (Teleky-féle) birtokot, melyért a tulajdonos 215,000 frtot kér, ajánlatukat egyebek mellett azzal indokolván, hogy a szóban forgó birtokot a folyamatban levő tagosítás útján ladamosi birtokunkkal egy taggá lehet csinálni. A Főtanács meghatalmazta az Egyh. Képv. Tanácsot a vásár keresztül vitelére. — Meg is történt 200,000 frtban.

Egyháztanácsosoknak béválasztottak: Paget Olivér, birtokos Szőkefalva, Létai Gábor, számtiszt Kolozsvár, Kanyaró Ferencz, h. tanár Kolozsvárt, Boros Sándor, h. tanár Kolozsvártt, Magyar Mihály, lapszerkesztő Kolozsvárt, Osváth Gábor, lelkész Héviz, Györfi Ferencz, lelkész Enlaka, Csifó Salamon, lelkész Árkos, Fazakas Lajos, lelkész Ny.-Szt.-Márton, Nagy János, lelkész Ny.-Gálfalva, Végh István, hivatalnok N.-Enyed, Árkosi Béla, bányatiszt Körmöczbánya, Borbély György, h. tanár Torda, Szentiványi János, tanár Bpest, Dr. Jánkovich Pál, orvos Sz.-Keresztur, Székely József, htlnok Bpest, Végh Mátyás, tanár Brassó.

Jelen főtanácsi gyűlésünkről az áldozatkészségnek is szép tényeit jegyezhetjük fel: Bejelentetett boldog emlékü Nagyajtai Incze Mihálynak a kolozsvári collegium ifjusági könyvtára számára hagyományozott 600 frtja. Br. Orbán Balázs országgyűlési képviselő, ki a kereszturi iskola 5-ik tanári székére nem régen 100 frtot adományozott, a kereszturi iskola érdekében mondott meleg beszéd kíséretében ismétlen fölajánlott 100 frtot a VI-ik osztály felállítására; Gálfy Sándor egyh. tanácsos csakugyan a kereszturi iskola 5-ik tanári székére 100 frtot, Török Péter egyh. tan. is e czélra 50 frtot.

PÁRISI LEVÉL.

Páris, 1889. sept.

(Coligny szobrának leleplezése. Az új akadémicus, Melchior de Vogüé s az ő Revue des Deux-Mondes-ban megjelent cikkei a világiállításról.)

Szerkesztő Ur!

Bersier lelkésznek hosszas és kitartó törekvését végre teljes és nagyszerű siker koronázta. Tudvalevőleg az ő kezdése volt, hogy Colignynek, az ő nagy és hős alakjához méltó emlékszobor állíttassék. Bersier, hogy ezt létrehozza, nem kimélt sem időt, sem fáradságot és miután bizottságot alakított, melyben protestáns jeles férfiak mellett a kath. egyház kiválóbb férfiai közül is többen foglaltak helyet, az ügy érdekében bejárta Franciaországot és a külföldre is felhívást intézett. A munkát két nagyérdemű művészre bízta Crank szobrászra és Scellier de Grisors építészre, kik dicséretesen feleltek meg feladatuknak. A hatalmas és minden tekintetben nevezetes művet ezelőtt néhány héttel leplezték le nagy és előkelő közönség jelenlétében. Az Oratoire templomban összegyűlt sokaság közt számosan voltak ismert politikai egyéniségek, papok, írók és művészek. A bizottság elnöke Jancourt marquis szép beszédben adta elé a szobor történetét és fejtette föl azokat az indokokat, melyeknél fogva azt határozták, hogy az az Oratoire kertjében állíttassék fel. Eleinte tényleg a Saint-Germain-l'Auxerrois-n akarták felállítani két lépésre attól a helytől, hol Coligny meggyilkolták, a mellett a templom mellett, melynek harangjaival adatott a jel Szent-Bertalanéji gyilkolásra. De utángondolva e tervtől elállottak. Tartottak attól, hogy a katolikusok ebben kihívást fognak látni, mely pedig távol állott a bizottságtól, de az ultramontanok nem késtek volna annak tüntetni fel. Ekkor állapotok meg aztán abban, hogy oda állítják fel, a hol most áll, abba a kicsiny kertbe, mely az Oratoire templomot a Rivoliutcza arkadjaitól elválasztja. Helyes volt erről a közönséget felvilágosítani, mert sokan nem értették volna, hogy miért nem helyezték e nagyszerű művet tágasabb térre, hol inkább lehetett volna szemlélni. Jancourt után a szépművészetek igazgatója Laroumet beszélt, mint a kormány képviselője és a művet átvette az állam nevében. Beszéde alig állott többől három mondatnál, min nagyon csodálkozhattak mindazok, kik őt ismerték. De ennek meg van a magyarázata, a mit kevesen tudnak. Tényleg ő hosszabb és jelentő-